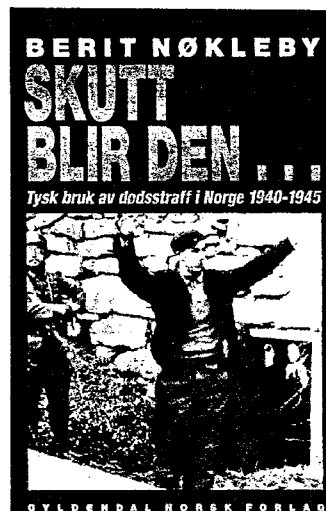

«Skutt blir den... Tysk bruk av dødsstraff i Norge 1940-1945»

Berit Nøkleby Gyldendal
Norsk Forlag 1996. Illustrert.
261 sider.
Pris: Kr. 298,-

Enhetlig og vilkårlig
Den italisenske historikeren Paolo Buzzi skrev i 1669 en avhandling om Mellom-Europa og tyskdommen fra 1700-tallet og til 1945. Den tyske imperialismen var preget av både enhet og vilkårlighet. Berit Nøkleby, en av våre fremste okkupasjons-

historikere, påviser de samme trekkene i den tyske administrasjon av Norge under okkupasjonen, med sin beskrivelse av de tyske domstoler her i landet. Domstoler som avsa 400 dødsdommer over norske patrioter.

Fra høsten 1939 hadde tyskerne en representant fra SS og SD (Sikkerhetspolitiet) innebygd i Oslo-legasjonen – dr. Knab, men Himmlers Gestapo kom for alvor med rikskommisar Terboven, i slutten av april 1940. Da tyskerne okkuperte Norge, bragte de med seg tysk rettspraksis slik den var formulert i Hitler-Tyskland. De første domstoler på norsk jord var Wehrmans felt-domstoler. Dessuten fikk de høyere SS- og politiførerne, som Wilhelm Rediess i Oslo, sine egne SS- und Polizeigerichte. De første henrettelser fant sted i Trondheim 19. august 1940.

En annen viktig rettsinstans var krigsretten, og en av sakene som ble ført for denne retten var den såkalte Haugesund-saken i 1941, reist mot 18 tiltalte. De tiltalte sto bak radiostasjonen «Hardware» i Haugesund som

var i virksomhet fra 10. juni 1940. Saken resulterte i ti dødsdommer, men Hitler benådet dem til ti års tukthus, og alle overlevde krigen.

Virksomheten til SS- og Politirett Nord er det sentrale tema i boken. Berit Nøkleby portretterer noen av dommerne; Latza, W.E. Biron og Fr. Neuroth som de mest markante. Et av avsnittene i boken, «Bøddelen og Sonderkommando» beskriver hvordan Hauptsturmführer Oscar Hans og spesialstyrken på 30-35 mann eksekverte domstolens dødsdommer gjennom hele okkupasjonstiden. Akershus, Trandumskogen og Falstad var de mest benyttede rettersteder. Noen ble skutt på stedet; spesielt under feltoget 1940 men også senere. Omslagsbildet er en av illustrasjonene i boken som viser sivile nordmenn som blir beordret opp fra kjeller i Sme-stadgrenda (Haugsbygd 1940).

Detaljert beskriver boken hvordan de forskjellige tyske domstoler var organisert og om tysk rettergangspraksis i et okkupert land. Dette var et retts-

system som bare hadde én oppgave; å bidra til at Tyskland vant krigen.

Forfatteren gir for første gang en redegjørelse for hvilke domstoler som dømte norske patrioter og hvilke lover som det ble dømt etter. Boken tar opp et hittil ukjent område av okkupasjonshistorien; den tyske justisen i Norge under krigen. Som et minnesmerke bringer forfatteren en kronologisk oversikt over de 417 nordmennene tyskerne henrettet; hva de ble dømt for og når de ble henrettet.

Berit Nøkleby hevder at det ikke var noe fast mønster i forkynnelser av dødsdommer. Tilfeldigheter kunne avgjøre om en fange mistet livet eller ikke. Domstolene bar preg av både enhet og vilkårlighet. Innholdet i boken er på en måte en beskrivelse av det onde. Nazismen var et høydepunkt i ondskapens historie; den tetteste sammenkobling mellom sosial orden og råskap.

Anbefales for dem som tåler det!

λ Svein Iversen

Himmels
Bladet 6/7. 96